

JÓZSA GÁBOR RAJZA

Művészetünk és Európa

Szófejtő vagy értelmező szótáraink — meglepő módon — alig adnak támpontot arra vonatkozólag, hogy az európaiság mikor is vált irányadó fogalommal nyelvhasználatunkban. Mintha bizony a felvilágosodás (Csokonai) s a reformkor (Kossuth) igazította volna kultúránkat, gondolkodásunkat, eszmevilágunkat Európához. Pedig jóval azelőtt, hogy Batsányi Párizsra — tehát a polgárosodó Európára — irányította volna vgyázó szemünket, megfogalmazódott 1610-ben, latinul, s hozzá külföldön, *Szenci Molnár Albert* tollával az egyedi nemzetudatokra épülő európaiság normateremtő gondolata, az új magyar nyelvten előszavában: „Mivel úgy szólván valamennyi európai nemzet nyelvét nemcsak különböző-különb könyvekben művelik és ékesítik, hanem a sok nyelv kedvelőinek kedvéért nyelvteni szabályokba is foglalják, úgy tetszett a felséges és hatalmas Móric fejedelemes úrnak, Hessen tartományi grófjának stb., az én kegyes uramnak és Maecenasomnak, hogy a magyart sem szabad elhanyagolni.”

Közismert, hogy századunk magyar progressziója nem kevésbé európai távlatokban gondolkodott: a *Nyugat* című folyóirat, Ady, Babits, Móricz útja bizonyította ezt; József Attila is az európaiság megtisztító fogalmára hivatkozott, amikor a fasizmustól szennyezett világban Thomas Mannt mint „*fehérék közt egy európai*” üdvözölte 1937-ben.

Helsinki, 1975 programja csak visszaigazolta, amit a magyar kultúrában 1957-től fokozatosan és folyamatosan sikerült érvényesítenünk: a világhoz mérni teljesítményeinket. Megmutatni idehaza mindazt, amit Európa (és Kanada, és az Észak-amerikai Egyesült Államok) érdemest alkotott, és cserében hírt adni saját értékeinkről.

Óriási hagyományai vannak nálunk a műfordítás-irodalomnak; saját literatúránk megerősödését is szolgálták a külföldi hatások. Helsinki mérlege a mi szemszögünkből okvetlenül kedvező. Szinte közhely már, hogy egyes nyugati szerzők magyar kiadásainak példányszáma olykor jócskán meghaladja az eredetit. Nemigen mondhatnánk olyan író, költőt, művet, akinek vagy amelynek nemzetközi hír jutott osztályrészül, s magyarul egyáltalán nem olvasható. *Nagyvilág* című folyóiratunk immár több évtizede tudósít a legfrissebb irodalmi újdonságokról. A viszonyosság esélyeit alighanem két nagy nyelvterületen ítélteljük a legkedvezőbbnek: az oroszon s a francián. Eddig is a Szovjetunióban számíthatott irodalmunk a legnagyobb külföldi nyilvánosságra, s újabbban a francia kapcsolatok is ugrásszerű fejlődést mutatnak (a nem jelentéktelen múltbeli hagyományok szép kiteljesedéseként). Az, hogy — mondjuk — Mesterházi Lajos egyik főműve, A Prométheusz-rejtély megjelent oroszul, kortárs irodalmunk nemzetközi „fronttörténetének” ígéretes mozzanata volt. De — hallhattuk a rádióban — készül már egy magyar eredetű angol költő fordításában Az ember tragédiájának fölfehetőleg minden korábbinál sikerültebb átültetése. S ezen a ponton utalhatunk a magyar politika, művelődéspolitikai mind eredményesebb erőfeszítéseire a nagyvilágban élő magyar írók, művészek — egyének és csoportok — megnyerése, de legalábbis az őhaza iránti lojalitásra való készítetése céljából.

Kéveset beszélünk Helsinki szellemének egy olyan ösztönző mozzanatáról, amely a *szocialista országok* jobb, alaposabb, hitelesebb megismerésének folyamatát segíti. Arról, hogy a *Szovjet Irodalom* című folyóirat révén immár az egyes szovjet köztársaságok irodalmának újdonságai és hozzáférhetőkké válnak a számunkra. Vagy arról, hogy olyan életművek gyarapodásának a bemutatása, mint például a cseh Vladimír Páralé, a saját jelemünk és közelmúltunk birtokbavételéhez is hasznos, izgalmas viszonyítási lehetőség.

Színházművészetünk 1973 elején — már az enyhülés Helsinki felé mutató folyamatában — *tisztázó szakmai viták* során keresett igazodási pontokat Európában. Ilyen volt az angol Királyi Shakespeare Társulat magyarországi vendégjátéka, Peter Brook bemutatkozása, mely a korszerű formanyelv, kifejezés mód, játéktípus dolgá-

ban igen fontos tanulságokkal szolgált, de ilyen volt a szovjet színházi élet számos — hazánkban vagy a működés eredeti színhelyén megismert — teljesítménye, s köztük: Tovsztonogov s mások vendégrendezései nálunk. Európa „leckéjét” a hetvenes évek közepétől olykor már ígéretesen „mondták föl” társulataink; Kaposvár, a budapesti Katona József Színház, az Állami Bábszínház, a Győri Balett számos előadása, a Várszínház által külföldre vitt Csíksomlyói passió bizonyította: csökkentek valamelyest a világhoz, Európához mérhető hátrányaink, s tán egynemely mozzanatban az élvonalban tudhatjuk magunkat. Most újabb vita van éledőben, s nem lehet meglepő, hogy a mérték változatlan: Európa, a világ.

Filmjeink jó híre a felszabadulás után alapozódott meg igazán, s az ötvenes évek közepétől vívták ki maguknak azt a rangot, amelyet mindmáig sikerült megőrizniük. Mégis: aligha véletlen, hogy a Helsinkit követő időszakban eddig sosem tapasztalt szakmai és közönségsiker övezte legjobb filmeseinket világszerte: Szabó Istvánt, Rofusz Ferencet, Gothárt, Erdősöt — a névsor folytatható. Bárcsak maga a folyamat sem szakadna meg most, amikor filmművészetünk alkotói feltételei — gazdasági okokból — rosszabbodtak, s egy nemzedékváltás stílus, tartalmi útkereséseivel is számolnunk kell.

A zene művészei szinte mindenütt és mindenkor a „háttér feletti” megértés, a nemzetközi együttműködés, kölcsönös megismerkedés eszméjét képviselték. Helsinki gondolata tehát igazán az övék. El is mondhatjuk: Helsinkiben megegyező országokból számos művészt fogadtunk, s tőlünk is számosan mutatkoztak be külföldön. A magyar zeneszerzés tekintélyét növelték *Zeneműkiadónk sikeres erőfeszítései* Angliában s másutt; hanglemezeink egyre-másra gyűjtik a rangosnál rangosabb díjakat Párizsban. Fogalommal vált már a világban, a kortárs zenei rendezvényeken az Új Zenei Stúdió, mesterré érő fiatalok e csoportja, mint ahogyan Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Jandó Jenő — bravúros pianistáink művészete is kelendő „exportcikké” vált. Zenei versenyeinkre nem kevésbé önzönlene a világ minden tájáról a magukat megtisztelve érző fiatal tehetségek.

S a képzőművészet sem létezhet másképp, csak nemzetközi koordinátarendszerben. Európa eredményeit sem mostanában kellett bemutatni élvonalbeli művészeinknek, hiszen *Európai Iskola* néven szerveződött alkotói közösség nálunk a negyvenes évek végén. Oslói, firenzei megmértetés nélkül Szemethy Imre grafikai életműve sem gyarapodhatnék azon a szinten, amilyennek ismerjük, Szántó Piroksa festésze is teljesebb, hogy az angol Baconnak „a hús esendőségét” kifejező munkáival találkozhatott. S az irigylésre méltóan szép duisburgi múzeum is gazdagodott, amikor 1976-ban két olyan szobrászunktól állíthatott ki, mint az emberiségért szorongó, az ember esélyeit aggódva féltő Schaár Erzsébet és Vilt Tibor; Róma művészeti vonzását is gyarapította Varga Imre szobrainak ottani elhelyezése. Adunk is és kapunk is ebben a művészeti kölcsönhatásban. Kurucz D. István érdekesen szölte erről egy interjúban: „*többször jártam Párizsban, Olaszországban, összejöttem, francia festőkkel, és érdekes, mi több, figyelemre méltó, hogy irigyelnek bennünket. Azt mondják, a mi festészetünk háttér, 'hinterlandja' népi eredetű, amely szocialista tartalmú mindenképpen. Náluk pedig már nincs, vagy még nincs ez, és ők úgy vélik, hogy az európai piktúra jövője valahol errefelé, minálunk, Kelet-Európában dől el.*” Szép és jölöső gondolat.

Mindamellert bennünket arra kötelez Helsinki számvetése, az október folyamán hazánkban tanácskozó nemzetközi kulturális fórum, hogy helyünket és feladatainkat újra és újra meghatározzuk, mégpedig valós teljesítmények alapján. József Attila útmutatása szerint: a „mindenséggel” mérve magunkat; Európához, a világhoz viszonyítva.

KÖHÁTI ZSOLT

BELÁNYI GYÖRGY KÉT VERSE

Jelentés

*Van egy férfi a szemközti ablakban,
aki szereti nézni, hogyan írok.
Közöttünk ötven méter, tán hatvan van,
és a naponta teleírt papírok.*

*Olykor kijön az erkélyre és rágyújt,
mint akinek ez a foglalkozása,
mint aki a dolgok fölött csak átnyúl,
és nincsen többé gondja semmi másra.*

*Megértem én, hogy az a nagy boldogság,
ha az ember a munkáját csak végzi.
Nem is nehezítem meg az ő dolgát —,*

*ablak kitarva, s ha mégse jól érti,
megnézheti az újságban. Azt mondják,
ide a többi aztán már nem fér ki.*

Utószezon

*Hát visszatérünk mi is a dolgok
egyszerű értelméhez. A fekvőszéken,
bordái közt ki-be jár a szél, most éppen
nem jut eszünkbe semmi. S nem mondok*

*ezzel én többet: egy egész nyáron
át vártunk arra, hogy ősz legyen. De várni
aztán így lenne jó mindig: lehet bármi,
a nap süt, és akármilyen áron*

*is égi hatalom veheti csak
el. Nem mentség, s biztonságot se ad
külön, hogy egyszer némán ez is ellibben,*

*s megborzongunk az egyszerű szélben.
Vesszük, amink van, s búcsúzásképpen
szívünk dobban egyet: SZUJJE A LIGETBEN.*

DEÁK MÓR

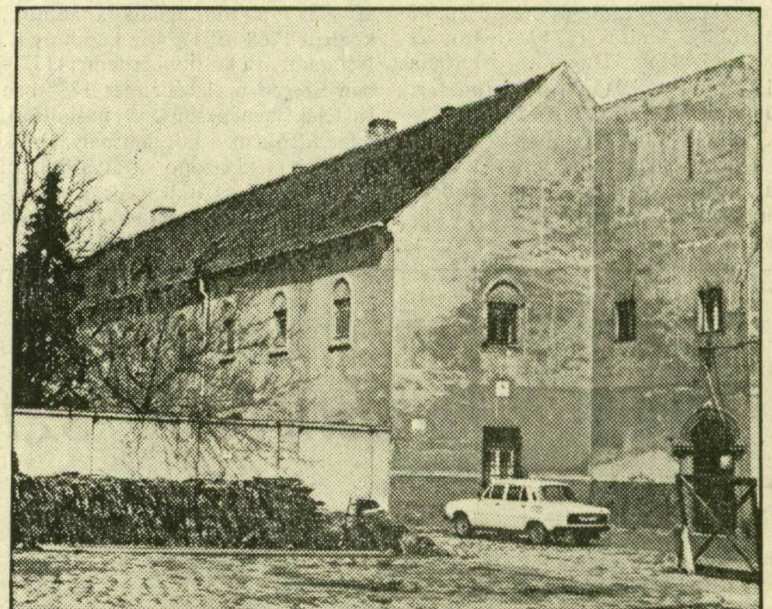
Nyárutó

*A nyár — vérem évszaka —
rámsötétedik ereimben.
Megalvaadt égbolt alatt
miért álltam?
Miért siettem?*

*Ha elméged bennem az ősz,
rámkopognak egy éjszaka,
s vérrögöt gurít szívemig
apám hangja:
gyere haza.*

Szeged műemlékei

3. ALSÓVÁROSI KOLOSTOR

A Mátyás tér 26. szám alatti épület: „*Műemlék, egykori ferences kolostor 1718 és 1751 között épült.*”

A XV. században a templommal együtt kolostor is épült. A rendház négy főszárnya 1718—1751 között nyerte el mai formáját. Bejárati ajtajának kőkeretén 1837-es *renoválási évszám* látható. Az oldalfalán lévő barokk-kori napóra maig mutatja az idő múlását. Az épület je-

lenleg szociális otthon. A tervek szerint a jövőben múzeumi célokot szolgál majd, ahol a rendház egyházművészeti gyűjteménye is helyet kap, melynek becses darabja a Gellért-kazula és a Mátyás király adományozta miseruha, amelyről Hel-tai Gáspár verse szól. Őrzik a szigorú inkvizitor, Marchiai Szent Jakab gótikus jellegű háncsfonatú székét és több mives ötvösmunkát: szentségtartókat, kelyheket, kupákat.